

PUHDAS

Puhtaus.

Puhtaus, muinaisille uskonnoille yhteinen käsitys, on edellytys pyhien asioiden lähestymiselle. Vaikka siihen voi sivumennen sisältyä himon vastainen moraalinen hyve, se saavutetaan riiteillä, ei moraalisilla teoilla; sen voi menettää aineellisen kosketuksen kautta riippumatta moraalisesta vastuusta. Tavallisesti tämä alkuperäinen käsitys pyrkii syvenemään, mutta eri ajatusympäristöissä se syvenee eri tavoin. Raamatullisen uskon mukaan, joka pitää koko luomakuntaa hyvänä, puhtauden käsite pyrkii muuttumaan sisäiseksi ja moraaliseksi, kunnes Kristus osoittaa sen ainoan lähteen olevan Sanassaan ja uhrissaan.

VT. VT.

I. Kultillinen puhtaus.

1. Pyhän yhteisön elämässä. Puhtaus ei liity suoraan moraalisuuteen, vaan takaa lain mukaisen kelpoisuuden osallistua jumalanpalvelukseen tai itse pyhän yhteisön tavalliseen elämään. Tämä monitahoinen käsite, jota kehitetään erityisesti kohdissa 3. Moos. 11–16, esiintyy kautta koko VT:n.

Puhtaus käsittää fyysisen puhtauden: pysymisen erossa siitä, mikä on saastaista (ulosteet: 5. Moos. 23:13 ff.), sairaasta (spitaali: 3. Moos. 13–14; 2. Kun. 7:3) tai turmeltuneesta (ruumiit: 4. Moos. 19:11–14; 2. Kun. 23:13). Puhtaiden ja saastaiten eläinten erottelua (3. Moos. 11), joka usein juontuu alkukantaisista tabuista, ei kuitenkaan voida selittää yksinomaan hygieniasyillä.

Se suojaa pakanoilta: koska Kanaan oli saastunut pakanoiden läsnäolosta, sotasaalis määrätään anateeman alaiseksi (Joos. 6:24 ff.), ja tämän maan hedelmätkin olivat kiellettyjä sadonkorjuun kolmena ensimmäisenä vuotena (3. Moos. 19:23 ff.). Tietyt eläimet, kuten sika, ovat saastaisia (3. Moos. 11:7), luultavasti siksi, että pakanat yhdistävät ne omaan jumalanpalvelukseensa (vrt. Jes. 66:3).

Se sääntelee kaiken pyhän käyttöä. Kaiken jumalanpalvelukseen liittyvän on oltava erityisen puhdasta, eikä sitä saa lähestyä sopimattomasti (3. Moos. 21; 3. Moos. 22; 1. Sam. 21:5). Pyhä ja saastainen ovat sitä paitsi yhtä lailla koskemattomia: epäjumaliin oli ladattu pelottava ja tarttuva voima (2. Moos. 29:37; 4. Moos. 19). Elämänvoimia pidettiin siunauksen lähteenä ja pyhinä, joten niiden moraalisesti hyväkin käyttö aiheuttaa seksuaalista saastaisuutta (3. Moos. 12).

2. Puhdistusriitit. Useimmat saastaisuudet, elleivät ne häviä itsestään (3. Moos. 11:24 f.), poistetaan pesemällä ruumis tai vaatteet (2. Moos. 19:10; 3. Moos. 17:15 f.), sovitushrien avulla (3. Moos. 12:6 f.) ja sovituksen päivänä, puhdistuksen varsinaisena juhlena, lähettämällä erämaahan pukki, jonka päälle on symbolisesti säilytetty koko kansan saastaisuudet ja jopa synnit (3. Moos. 16).

3. Pyhän yhteisön kunnioittaminen. Tämän vielä hyvin aineellisen puhtauden käsityksen perustana on ajatus, että ihminen on niin jakamaton kokonaisuus, ettei ruumista ja sielua voi erottaa toisistaan, ja että hänen uskonnolliset tekonsa, olivatpa ne kuinka hengellisiä tahansa, pysyvät ruumiillisina. Jumalalle pyhitetyssä yhteisössä, joka haluaa ylittää olemassaolonsa luonnollisen tilan, ei syödä mitä tahansa, ei kosketa kaikkeen eikä käytetä miten sattuu elämän synnyttäviä voimia. Näillä monilla rajoituksilla, jotka ehkä alun perin olivat mielivaltaisia, oli kaksi vaikutusta. Ne suojelivat monoteistista uskoa ympäröivän pakanallisen ympäristön saastutukselta; lisäksi ne, kun niihin alistettiin kuuliaisuudesta Jumalaa kohtaan, muodostivat todellisen moraalisen kurinalaisuuden. Näin Jumalan hengelliset vaatimukset tulivat vähitellen ilmi.

II. Kohti moraalisen puhtauden käsitettä.

1. Profeetat. Profeetat julistavat jatkuvasti, ettei pesuilla eikä uhreilla ole arvoa sinänsä, ellei niihin sisälly sisäistä puhdistumista (Jes. 1:15 ff.; Jes. 29:13; vrt. Hoos. 6:6; Aam. 4:1–5; Jer. 7:21 ff.). Jumalanpalvelukseen liittyvä puoli ei silti katoa (Jes. 52:11), mutta ihmistä saastuttavan todellisen saastaisuuden lähteeksi paljastuu synty; lain mukaiset saastaisuudet ovat siitä vain ulkoinen kuva (Hes. 36:17 f.). Ihmisessä on syvään juurtunutta saastaisuutta, josta vain Jumala voi hänet puhdistaa (Jes. 6:5 ff.). Huulten, sydämen ja koko olemuksen perinpohjainen puhdistuminen kuuluu messiaanisiin lupauksiin: ”Minä vihmon teidän päällenne puhdasta vettä, ja te puhdistutte kaikista saastaisuuksistanne” (Hes. 36:25 f.; vrt. Sef. 3:9; Jes. 35:8; Jes. 52:2).

2. Viisaiden parissa. Viisaiden parissa Jumalalle otollisen elämän edellytyksenä on kärsien, sydämen, otsan ja rukouksen puhtaus (Job 11:13 f.; Job 16:17; Job 22:30), siis moitteeton moraalinen käytös. Viisaat ovat kuitenkin tietoisia ihmisen perimmäisestä saastaisuudesta Jumalan edessä (Sananl. 20:9; Job 9:30 f.); on julkeaa pitää itseään puhtaana (Sananl. 16:2; Sananl. 21:2; vrt. Sananl. 1:7). Viisas pyrkii silti syventämään puhtautta moraalisesti, ja sen seksuaalista ulottuvuutta aletaan painottaa: Sara varjeli puhtauttaan (Tob. 3:14), kun taas pakanat ovat joutuneet alentavaan saastaisuuteen (Viis. 14:24).

3. Psalmistojen parissa. Psalmistojen parissa moraalisen puhtauden tavoittelu tulee yhä selvemmin esiin kultillisessa kehityksessä. Jumalan rakkaus kääntyy puhtaiden sydänten puoleen (Ps. 73:1). Pääsy pyhäkköön on varattu miehelle, jonka kädet ovat viattomat ja sydän puhdas (Ps. 24:4), ja Jumala palkitsee sen puhtaat kädet, joka

harjoittaa vanhurskautta (Ps. 18:21, 25). Mutta koska vain hän voi antaa tämän puhtauden, häntä rukoillaan puhdistamaan sydämet. *Miserere* tuo esiin sen puhdistumisen moraalisen vaikutuksen, jota odotetaan yksin Jumalta: ”Pese minut kaikesta pahuudesta..., puhdistu minut iisopilla! Minä tulen puhtaaksi.” Enemmänkin: kootessaan yhteen Hesekielin perinnön (Hes. 36:25 f.) ja kruunatessaan VT:n tradition hän huudahtaa: ”Jumala, luo minuun puhdas sydän” (Ps. 51:12) – rukous on jo hengellinen, ja UT:n uskova voi toistaa sen sellaisenaan.

UT. UT.

I. Puhtaus evankeliumeissa.

1. Puhtauden käytännöt. Puhtauden käytännöt jatkuvat Jeesuksen ajan juutalaisuudessa, ja lainopillinen formalismi menee Lakia pidemmälle korostamalla puhtauden aineellisia edellytyksiä: toistuvat peseytymiset (Mark. 7:3), huolelliset pesut (Matt. 23:25), syntisten karttaminen, sillä he levittävät saastaisuutta (Mark. 2:15 ff.), hautojen merkitseminen tahattoman saastumisen välttämiseksi (Matt. 23:27).

2. Jeesus ja sisäinen puhtaus. Jeesus kehottaa noudattamaan tiettyjä laillisen puhtauden sääntöjä (Mark. 1:43 f.) ja näyttää aluksi tuomitsevan vain Lakiin lisättyjen käytäntöjen liioittelun (Mark. 7:6–13). Hän kuitenkin päätyy julistamaan, että ainoa puhtaus on sisäistä (Mark. 7:14–23 rinnakk.): ”Mikään ulkoa ihmiseen tuleva ei voi tehdä häntä saastaiseksi..., sillä sisältä, ihmisten sydäimestä, lähtevät pahat aikeet.” Tässä mielessä myös demonit voidaan nimittää ”saastaisiksi hengiksi” (Mark. 1:23; Luuk. 9:42). Tämä Jeesuksen vapauttava opetus oli niin uusi, että opetuslapset osoittautuivat hyvin hitaiksi ymmärtämään sitä.

3. Jeesus ja puhtaat sydämet. Jeesus ottaa läheiseen yhteyteensä ne, jotka antautuvat hänelle uskon ja rakkauden yksinkertaisuudessa, ”puhtaat sydämet” (Matt. 5:8). Jumalan näkemiseen ja hänen eteensä astumiseen – ei enää Jerusalemin temppelissä vaan hänen valtakunnassaan – ei enää riitä moraalinen puhtaus sinänsä. Siihen tarvitaan Herran aktiivista läsnäoloa ihmisen elämässä; vasta silloin ihminen on perin pohjin puhdas. Jeesus sanoo näin apostoleilleen: ”Te olette jo puhtaat sen sanan tähden, jonka olen teille puhunut” (Joh. 15:3). Vielä selvemmin hän sanoo: ”Joka on kylpenyt, ei tarvitse muuta kuin että jalat pestään, ja niin hän on kokonaan puhdas; tekin olette puhtaat” (Joh. 13:10).

II. Apostolinen oppi.

1. Puhtaan ja epäpuhtaan välisen erottelun tuolle puolen. Juutalaiskristilliset yhteisöt noudattavat edelleen puhtauden käytäntöjä. Tarvitaan yliluonnollinen väliintulo, jotta Pietari voi Kristuksen sanan perusteella tehdä tämän kolmiosaisen päätelmän: enää ei ole mitään epäpuhdasta ravintoa (Ap. t. 10:15; Ap. t. 11:9); ympärileikkaamattomatkkaan eivät enää ole saastaisia (Ap. t. 10:28); Jumala puhdistaa nyt uskon kautta pakanoiden sydämen (Ap. t. 15:9). Paavali puolestaan julistaa rohkeasti Jeesuksen opetukseen nojautuen (vrt. Mark. 7), että kristitylle ”mikään ei ole itsessään epäpuhdasta” (Room. 14:14). Kun vanhan lain järjestys on väistynyt, puhtauden noudattamisesta tulee ”voimattomia alkeisvoimia”, joista Kristus on vapauttanut meidät (Gal. 4:3, 9; Kol. 2:16–23). ”Todellisuus on Kristuksen ruumiissa” (Kol. 2:17), sillä hänen ylösnousu ruumiinsa on uuden maailmankaikkeuden itu.

2. Riittien sijaan, jotka eivät kykene puhdistamaan sisintä. Riittien sijaan, jotka eivät kykene puhdistamaan sisintä, Kristus asetti täysin vaikuttavan uhrinsa (Hepr. 9:10): koska Jeesuksen veri on puhdistanut meidät synnistä (1. Joh. 1:7–9), toivomme pääsevämme niiden joukkoon, jotka ”ovat valkaisseet vaatteensa Karitsan veressä” (Ilm. 7:14). Tämä perusteellinen puhdistuminen toteutuu kasteen riitissä, joka saa vaikuttavuutensa rististä: ”Kristus antoi itsensä Kirkon puolesta pyhittääkseen sen ja puhdistaa sen vedellä pesemällä” (Ef. 5:26). Kun vanhat käytännöt saivat aikaan vain ulkonaisen puhdistumisen, kasteen vedet vapauttavat meidät kaikesta saastasta liittämällä meidät ylösnousseeseen Jeesukseen Kristukseen (1. Piet. 3:21 f.). Meidät puhdistaa todella toivo Jumalaan, joka on Kristuksen kautta tehnyt meistä lapsiaan (1. Joh. 3:3).

3. Siirtyminen rituaaliselta tasolta hengellisen pelastuksen tasolle. Siirtyminen rituaaliselta tasolta hengellisen pelastuksen tasolle ilmenee erityisesti ensimmäisessä kirjeessä korinttilaisille, jossa Paavali kehottaa kristittyjä karkottamaan elämästään ”vanhan hapatuksen” ja korvaamaan sen ”puhtauden ja totuuden happamattomalla leivällä” (1. Kor. 5:8; vrt. Jaak. 4:8). Kristityn on siis puhdistauduttava kaikesta ruumiin ja hengen saastasta saattaakseen päätökseen pyhittymisensä (2. Kor. 7:1).

Tämän puhtauden moraalista puolta käsitellään laajemmin pastoraalikirjeissä. ”Kaikki on puhdasta puhtaille” (Tit. 1:15), sillä uudestisyntyneiden sydänten syvä asenne on nyt ainoa, millä on merkitystä Jumalan edessä (vrt. 1. Tim. 4:4).

Kristillinen rakkaus kumpuaa puhtaasta sydäimestä, hyvästä omastatunnosta ja vilpittömästä uskosta (1. Tim. 1:5; vrt. 1. Tim. 5:22). Paavali itse kiittää Herraa siitä, että saa palvella häntä puhtaalla omallatunnolla (2. Tim. 1:3), ja pyytää myös opetuslapsiaan puhtaaseen sydämeen, josta kumpuavat vanhurskaus, usko, rakkaus ja rauha (2. Tim. 2:22; vrt. 1. Tim. 3:9).

Lopuksi kristitty voi elää moitteettomasti moraalisesti siksi, että hänet on vihitty uuteen jumalanpalvelukseen Hengessä: saastaisuuden vastakohta on pyhyys (1. Tess. 4:7 f.; Room. 6:19). Vanhan testamentin jo suosittama

moraalinen puhtaus on yhä välttämätöntä (Fil. 4:8), mutta sen arvo perustuu yksinomaan siihen, että se johtaa Kristuksen kohtaamiseen hänen paluunsa viimeisenä päivänä (Fil. 1:10).

LS

Katso myös: → Eläin II 2 – baptême – Valkoinen 2 – cœur II – Kyyhkynen I – conscience 2 b, 3 – eau – épreuve – tentation AT I 2 – Sovitus I – feu – Spitaali – liberation-liberte II 3 – Sairaus ja parantuminen II 2 – Ravinto I, III – Anteeksianto – pêche III 3 – Täydellisyys AT 2 – Jännös – sacerdoce AT III 2 – Uhri AT II 2; NT II 2 – Pyhä – sel 2 – sexualite II – simple 2 – souillure – virginité AT 1